

**Anmälan till JO från Individ- och familjenämnden i Västerås kommun
angående handläggningen av ett ärende enligt LVM**

Beslutet i korthet: Den som är i behov av vård för att komma ifrån ett pågående missbruk kan bli föremål för tvångsvård enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Beslut om vård fattas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden. Om domstolens beslut inte kan avvaktas får nämnden under vissa omständigheter besluta att omhänderta personen i fråga. När nämnden har ansökt om vård får även domstolen besluta om omhändertagande. – Ett beslut om omhändertagande ska senast dagen efter beslutet underställas förvaltningsrätten. Godkänner domstolen omhändertagandet ska en ansökan om vård ha kommit in till domstolen inom en vecka. Annars upphör omhändertagandet automatiskt.

I en anmälan från Individ- och familjenämnden i Västerås kommun anfördes bl.a. följande. En ansökan från nämnden om vård enligt LVM för en missbrukare som var omedelbart omhändertagen kom inte in till domstolen inom tidsfristen. Detta berodde på ett misstag när ansökan faxades till domstolen och medförde att beslutet om omhändertagande upphörde att gälla. Ett nytt beslut om omhändertagande godkändes inte av domstolen med hänvisning till att samma skäl för omhändertagande inte får användas två gånger. – Det är olyckligt att administrativa misstag leder till att en missbrukare inte får den vård som han eller hon är i behov av.

JO uttalar i beslutet bl.a. följande. I lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, finns bestämmelser som liknar de regler i LVM som ska tillämpas i dessa situationer. Vissa uttalanden i förarbetena till LVU och vissa beslut från JO som rör tillämpningen av den lagen bör kunna ge vägledning i den situation som beskrivs i anmälan. – Nämnden torde inte kunna fatta ett nytt beslut om omhändertagande när ett tidigare sådant beslut har upphört därför att ansökan om vård inte har gjorts i rätt tid. Att det tidigare beslutet har upphört innebär dock inte att själva ansökan om vård har förfallit. I en sådan situation kan en möjlig väg vara att nämnden i anslutning till ansökan om vård av missbrukaren yrkar att domstolen ska besluta att omedelbart omhänderta honom eller henne. – JO avslutar ärendet utan att rikta någon kritik mot nämnden.

Anmälan

Av en anmälan till JO från Individ- och familjenämnden i Västerås kommun framgick i huvudsak följande.

Efter att nämnden hade beslutat att ansöka om att AA skulle ges vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM, skickades ansökan med

telefax och post till Förvaltningsdomstolen i Uppsala den 19 november 2013. Dagen därpå kontaktade domstolen nämndens förvaltning och meddelade att faxet hade inkommit i form av ”blanka papper”. Konsekvensen av det var att ett beslut om omedelbart omhändertagande av missbrukaren hade upphört. Ordföranden i nämnden fattade ett nytt beslut om omedelbart omhändertagande enligt 13 § LVM den 20 november 2013. Förvaltningsrätten beslutade samma dag att inte fastställa beslutet. Grunden för domstolens beslut var att samma skäl för omhändertagande inte får användas två gånger. Kammarrätten avslög en begäran om inhibition av förvaltningsrättens beslut. – Nämnden anförde i sin anmälan till JO vidare:

Det är olyckligt när omständigheter och administrativa misstag leder till att människor i behov av vård inte erhåller sådan. Utifrån lagstiftningen är det riktigt hanterat men det hade kunnat medföra allvarliga konsekvenser för den enskildes hälsa i form av återfall i missbruk. Det kan inte vara lagstiftarens mening att den här typen av administrativa misstag inte ska kunna rättas till.

Bedömning

Vad som har kommit fram om det enskilda fall som berörs i nämndens anmälan ger mig inte anledning att vidta någon åtgärd eller att göra något uttalande. Jag vill dock med utgångspunkt i den situation som beskrivs i anmälan rent allmänt anföra följande.

Om någon till följd av ett fortgående missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel är i behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk, och vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller på något annat sätt, ska han eller hon enligt 4 § lagen (1988:890) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) under vissa förutsättningar som anges i bestämmelsen ges tvångsvård.

Beslut om vård med stöd av LVM fattas av förvaltningsrätten efter en ansökan av socialnämnden.

Socialnämnden får med stöd av 13 § LVM besluta att en missbrukare omedelbart ska omhändertas om det är sannolikt att den enskilde kan ges vård med stöd av LVM och rättsens beslut om vård inte kan avvaktas bl.a. på grund av att den enskilde kan antas få sitt hälsotillstånd allvarligt försämrat om han eller hon inte får omedelbar vård. Om inte heller nämndens beslut kan avvaktas får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har utsett fatta beslut om ett omhändertagande.

Ett beslut om omedelbart omhändertagande ska senast dagen efter beslutet underställas förvaltningsrätten som ska pröva om beslutet ska bestå.

För att ett omedelbart omhändertagande enligt 13 § LVM inte ska bestå längre än nödvändigt ska ansökan om tvångsvård ha kommit in till förvaltningsrätten inom en vecka från det att domstolen beslutade att omhändertagandet skulle bestå (18 § LVM). Av 18 a § 2 LVM följer att ett omedelbart omhändertagande upphör att gälla om en ansökan om vård inte har gjorts inom den tid som anges i 18 §.

Nämnden pekar i sin anmälan på att bestämmelsen att ett omedelbart omhändertagande upphör när en ansökan om vård inte har gjorts i rätt tid kan leda till oönskade resultat när förseningen beror på misstag eller förbiseenden under nämndens handläggning. JO har berört liknande frågeställningar i ärenden som rör vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga m.m., LVU.

I förarbetena till LVM behandlas inte frågan om förutsättningarna för nämnden att fatta ett nytt beslut i en sådan situation som är aktuell i det här ärendet. I LVU finns en bestämmelse i 9 § som motsvarar den i 18 a § LVM. Vid tillkomsten av LVU-bestämmelsen anfördes i förarbetena (prop. 1979/80:1 Del A s. 592) bl.a. följande.

Försummar nämnden att inom föreskriven tid ge in ansökan till rätten om vård av den som är omhändertagen, skall omhändertagandet genast upphöra. Det får anses följa av allmänna rättsgrundsatser att ett nytt beslut om omhändertagande i sådant fall inte får träffas på samma grunder som föranledde det tidigare beslutet. Det är uppenbart att en regel av detta innehåll, vars syfte är att förstärka rättssäkerheten i förfarandet, ställer ett oavvisligt krav på nämnden att iaktta tidsfristen. Den omständigheten att omhändertagandet enligt vad förut har sagts skall upphöra utgör självfallet inte hinder mot att nämnden ansöker om vård enligt LVU och att länsrätten prövar sådan ansökan.

I ett beslut som rörde tillämpningen av 9 § LVU uttalade JO bl.a. följande (JO 1998/99 s. 282)

När ett beslut om omedelbart omhändertagande förfallit enligt 9 § LVU har socialnämnden i och för sig möjlighet att fatta ett nytt beslut om omhändertagande. Detta förutsätter emellertid att det kommit fram nya omständigheter som kan läggas till grund för bedömningen. Det räcker således inte med att de tidigare vårdmotiverande förhållandena alltjämt står kvar. I så fall hade den stipulerade tidsfristen i 8 § LVU saknat betydelse.

I det uppkomna läget hade nämnden enligt min mening bort pröva om det fanns andra alternativ. Jag vill peka på möjligheten att överlåta åt länsrätten att ta ställning till om ett omedelbart omhändertagande är motiverat. Nämnden hade således omgående kunnat ge in en ansökan om vård enligt LVU till länsrätten – utredningen var ju vid det här laget avslutad – och i samband därmed enligt 6 § tredje stycket LVU göra en framställning om att pojken omedelbart skulle omhändertas. Ett sådant alternativ hade svarat bättre mot lagstiftarens intentioner att ett av socialnämnden fattat beslut om omedelbart omhändertagande skall till följd av sin provisoriska karaktär endast kunna gälla under begränsad tid.

Det synsätt för fall enligt LVU som kommer till uttryck i propositionen och det nyss berörda beslutet från JO bör kunna anläggas även när det gäller LVM. Med den utgångspunkten torde nämnden således inte kunna fatta ett nytt beslut om omhändertagande när ett beslut om omedelbart omhändertagande har upphört därför att ansökan om vård inte har gjorts i rätt tid.

Jag har nyligen i ett beslut som rör LVU konstaterat att det i många fall kan stå i strid mot barnets intresse att ett beslut om omedelbart omhändertagande upphör i en situation som motsvarar den som är aktuell i det här ärendet (JO:s beslut den 27 november 2013, dnr 534-2013). Mina överväganden i det beslutet grundades på bl.a. det s.k. barnperspektivet som kommer till uttryck i 1 § LVU. Resonemanget i

beslutet kan därför inte utan vidare läggas till grund för bedömningen av det här aktuella fallet. Ett beslut om omedelbart omhändertagande med stöd av LVM fattas emellertid i mycket akuta situationer för att, förenklat uttryckt, skydda den enskilde eller någon närstående. Att ett sådant beslut upphör på grund av formella brister i handläggningen kan därför i vissa fall framstå som stötande. Å andra sidan finns det starka rättssäkerhetsskäl som talar för att omhändertagandet ska upphöra om ansökan om vård inte görs i rätt tid och att nämnden i ett sådant fall inte ska kunna fatta ett nytt beslut på samma grund som låg till grund för det beslut som upphörde.

Jag utgår från att de handlingar som nämnden skickade per post kom fram till domstolen. Den omständigheten att ett beslut om ett omedelbart omhändertagande har upphört på grund av att nämndens ansökan om vård har kommit in för sent innebär inte att själva ansökan om vård har förfallit. En möjlig väg i en situation som denna kan därför vara att nämnden kompletterar sin ansökan om vård med ett yrkande om att domstolen ska besluta om ett omedelbart omhändertagande. Som framgått prövas då frågan om det finns skäl för ett ”nytt” omedelbart omhändertagande av domstolen och inte av samma instans som fattat det första (förfallna) beslutet.

Jag sänder en kopia av detta beslut till Socialdepartementet, Socialstyrelsen och Inspektionen för vård och omsorg för kännedom.

Ärendet avslutas med ovan gjorda uttalanden, som alltså inte innefattar någon kritik mot nämnden.